

DE NIEUWE KATHEDRAAL

Leesexemplaar

LUC HELLEMANS
EN BART VAN CAMP

DE NIEUWE KATHEDRAAL

WAAROM OOSTERWEEL VEEL MEER
IS DAN DE WERF VAN DE EEUW

P E L C K M A N S

INHOUD

Intro	7
Oosterweel en kathedraaldenken	15
Introductie in kathedraaldenken	23
Van kathedraaldenken naar kathedraalbouwen	33
De geschiedenis van Oosterweel: van Werf van de Eeuw naar kathedraalproject	49
Een kathedraalproject voor de 21ste eeuw	67
1 Elk kathedraalproject staat ten dienste van de omgeving en de mensen. Niet andersom.	69
2 Bouw niet alleen tunnels, snelwegen, fietspaden of park & rides. Bouw eerst en vooral een draagvlak.	86
3 Een kathedraalproject zal gezond zijn of niet zijn.	103
4 Een kathedraalproject zal duurzaam zijn of niet zijn.	121
5 Doe iets wat nog nooit iemand gedaan heeft, vind het warm water af en toe wél opnieuw uit.	135
6 Overstijg de stad en het land waar je bouwt.	148
7 Zonder kathedraalbouwers geen kathedraal, behandel ze met zorg.	165

- 8** Wees voorbereid op Zwarte Zwanen, blijf altijd wendbaar en flexibel. 180
- 9** Dans met de duivel, maak bondgenoten van tegenstanders. 191
- 10** Houd het vuur van de kathedraalbouwers brandend. 199

Slotbeschouwing 217

INTRO

‘**W**at wij als samenleving nodig hebben, wat wij samen durven dromen en verlangen, wat wij samen kunnen en willen realiseren. Niet in het klein maar in het groot. Niet voor nu, maar voor later. Niet met woorden maar met daden. Voor de werf van de eeuw, die gaat voor een functionele en duurzame verbinding, voor alle soorten burgers. Een leefwereld om in te herademen. Dat vooruitzicht is een Te Deum waard.’ Niet onze woorden, maar die van de Antwerpse bisschop Johan Bonny. Tot onze grote verbazing gebruikte hij in de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal van Antwerpen de Oosterweelverbinding als metafoor op onze nationale feestdag.

Er zijn geen vrome gelovigen of fervente kerkgangers aan ons verloren gegaan. Maar we weten wel dat een Te Deum een lofzang is. Een lofzang op het project waar je elke dag mee bezig bent, in misschien wel het bekendste en zeker het meest monumentale gebouw van Antwerpen: dat is een speciale ervaring.

Het waren wijzelf niet, die de link legden tussen de Oosterweelverbinding en kathedraaldenken, het was de uitgeverij die ons benaderde. Er is de voorbije jaren al zoveel gezegd en geschreven over Oosterweel, maar zelden door de mensen die het project volop zélf aan het bouwen zijn. Of wij ons verhaal niet eens wilden vertellen? Dat was een verleidelijk aanbod, want in

al onze communicatie kunnen we altijd maar een klein deel van ons verhaal kwijt. Een boek was misschien wel een uitgelezen kans om de enorme veelzijdigheid van Oosterweel in de verf te zetten. Een kans om uit de doeken te doen hoe het project meer is, véél meer, dan miljoenen kubieke meters beton.

Dus ja, we waren getriiggerd door het idee van een boek. Maar wat moest dan de insteek zijn? Het mocht geen catalogus zijn van alle deelprojecten die bij De Grote Verbinding horen. Voor memoires zijn we toch nog te jong (en niemand die daarop zit te wachten).

En toen viel de metafoer van het kathedraalproject.

Voor Luc, een ingenieur met een passie voor geschiedenis, en Bart, een historicus met een grote bewondering voor ingenieurs, zijn kathedraalprojecten *gefundenes Fressen*. In kathedralen komt de geschiedenis samen met de bouwkunst. Maar om Oosterweel daaraan te linken? Nogal pretentiefus, vonden we eerst. We gingen Oosterweel toch niet vergelijken met die eeuwenoude, majestueuze kathedraal waar we vanuit onze kantoren op uitkeken? Hoe verrast we initieel ook waren, langzamerhand werden we meegezogen in de metafoer. Nu boezemt die beeldspraak ons zelfs wat verwondering en ontzag in. We krijgen het er zelfs een tikkeltje benauwd van, omdat de lat nu wel heel hoog ligt. Gaan we daar wel over geraken?

Geen gedoe, wel dóén

Dit boek is geschreven in de wij-vorm. Dat was een evenwichts-oefening, want we zijn natuurlijk twee verschillende mensen met een verschillende achtergrond, een verschillend parcours en daardoor ook een verschillend perspectief. Onze professionele levens liepen helemaal anders. De ene heeft zijn sporen verdiend in de bedrijfswereld, de andere is meer vertrouwd met de publieke sector. De ene is een sportieveling, de andere een caféreporter. De ene is met zijn linkerbeen uit bed gestapt en heeft het groene gedachtegoed aan zijn keukentafel zien

ontstaan, de andere groeide op in de Volksunie en hield die erfenis staande met een nieuwe partij. Ook in de kathedraal hebben we een andere plek. De ene kan je terugvinden in de preekstoel, de andere is meer van het een-op-eengesprek in de biechtstoel. Toch zijn we ook twee mensen met een gezamenlijk doel dat onze verschillen overstijgt.

Zo kruisten onze wegen ongemerkt in 2003 toen het eerste plan-MER (of milieueffectrapport) voor de Oosterweelverbinding werd opgemaakt. De ene werkte bij het studie bureau, de andere was een van de eerste medewerkers van de pas opgerichte beheersmaatschappij BAM.

Pas in 2016 vonden we elkaars spoor terug. Oosterweel was dan al onder ons beider vel gekropen. Met littekens uit het verleden, maar ook met de wil om van het Toekomstverbond een Doekomstverbond te maken. Handen uit de mouwen, schop in de grond. Minder gedoe, meer dóén.

Het klikte ook wel tussen ons. Beiden zijn we vaders met kinderen die elk op hun manier hun weg vinden in het leven, beiden zijn we kinderen van een ouder die langzaam wegglijpt(e) uit ons leven door dementie. We mijmeren graag en lang over het leven tijdens wandelingen met onze viervoeters Twix en Nelson. Beiden zijn we verwoede lezers en luisteren we stiekem naar foute metalbands, vooral als we op weg zijn naar het Vlaams Parlement voor een voortgangsrapportage over onze werkzaamheden. Beiden dromen we nog en proberen we onze dromen te realiseren. We schreven daarom dit boek, om jullie mee te nemen.

Voor de volgende generaties

Dit boek móésten we schrijven. We hadden gewoonweg geen keuze. Zoals filosofe Tinneke Beeckman liet optekenen: ‘Slechts weinig handelingen in de publieke ruimte zijn zozeer de moeite waard dan te spreken. Zeker over zaken waar je

oprecht in geloof. Ook al weet je dat er tegenstemmen zullen zijn.'

Mit brennender Sorge zijn we in de pen gekropen. Omdat we nog moeilijk een gemeenschappelijke taal weten te vinden die ons verbindt. Zoals deze beroemde encycliek in een volkstaal, het Duits, werd geschreven en voor de eerste keer níét in het Latijn, zo moeten ook wij vandaag een toegankelijke taal vinden. We moeten veilige ruimtes creëren om tot een echt gesprek te komen met elkaar.

De weg naar een klimaattransitie of een bouwshift verloopt vandaag over rechtbanken. Klassieke instellingen als parlementen dreigen hun functie te verliezen als ontmoetingsplaats voor een inhoudelijk democratisch debat. Het middenveld is een contactloos krachtveld geworden. Economische sectoren worden uit elkaar gespeeld. Natuurbewegingen worden weggezet als deel uitmakend van een deeltjescultuur.

We schrijven dit boek terwijl we op een maatschappelijk kantelpunt staan. Zullen we achter spoken blijven aanlopen of durven we naar een systemische aanpak van de grote transitie gaan? Zullen we symptomen bestrijden of gaan we resoluut voor bronmaatregelen? Laten we de temperatuur van het klimaatdebat met een graadje zakken of gaan we verder in de polarisering? Zullen we het milieueffectrapport van de vertraging opmaken of durven we stappen te zetten met en naar elkaar?

We kijken met een toenemende bezorgdheid naar ons sociaal contract voor Oosterweel, het Toekomstverbond. Niet omdat we nog niet zover staan als we zouden willen staan: tegenover elk halfleeg glas zetten we een halfvol glas. Wel omdat de tijden veranderen en ook moderne kathedraalprojecten nu eenmaal onderhevig zijn aan pandemieën en oorlogen, en nog het meeste aan de inzichten van nieuwe generaties die na ons komen. Als we dat negeren, gaan we aan de essentie van kathedraalden-

ken voorbij. Dan zijn we geen goede voorouders en geen goede kathedraalbouwers.

Kathedraaldenken druist regelrecht in tegen de hedendaagse trend van het kortetermijndenken. De meeste middeleeuwse kathedraalbouwers beseften donders goed dat ze de voltooiing van hun meesterwerk zelf niet meer zouden meemaken, ze plooiden zich dubbel voor de generaties na hen. Het eerste deel van die vergelijking gaat voor ons niet op, wij zijn vastberaden om de inhuldiging van de Oosterweelverbinding wél nog mee te maken. Maar we hebben ook de ambitie om iets te bouwen dat vele generaties meegaat. Misschien niet voor de eeuwigheid, maar toch zeker voor de volgende eeuw. De Oosterweelverbinding met de overkappingen moet een hefboom zijn voor een leefbaardere, gezondere en vlotter bereikbare stad.

Kathedraaldenken en kathedraalbouwen is geen technisch proces. Het is vooral een mindset. Kathedraaldenken en kathedraalbouwen vraagt toewijding, volharding én een zekere kwetsbaarheid om jezelf voortdurend in vraag te stellen. Je mag zo ambitieus zijn als wat, het zijn de volgende generaties die zullen oordelen of Oosterweel uitgroeit tot een kathedraalproject.

Kathedraaldenken en kathedraalbouwen is geen technisch proces. Het is vooral een mindset.

Over onze eigen schaduw springen

In dit boek geven we eerst en vooral een introductie in kathedraaldenken, een concept dat bij ons nog relatief onbekend is. Maar kathedraaldenken betekent niets als het niet gevolgd wordt door kathedraalbouwen, ook daar besteden we dus aandacht aan. Een korte terugblik op het woelige verleden van het Oosterweelproject is eveneens onmisbaar om uit te leggen waarom wij er een kathedraalproject van willen maken.

Maar we kijken in dit boek vooral vooruit. We willen toekomstige kathedraaldenkers en kathedraalbouwers inspireren: vanuit onze eigen ervaringen delen we onze hoogstpersoonlijke voorwaarden om een modern kathedraalproject gebouwd te krijgen, onze ‘tien geboden’. Al mag je die gerust met een paar vrachtwagens zout nemen.

Op de cover prijken, boven het prachtige glas-in-loodraam, onze twee namen. Maar we bouwen Oosterweel natuurlijk met een heel team van gedreven en getalenteerde mensen. Dit boek is opgedragen aan ieder van hen. Omdat we hun stem wilden laten horen, omdat we een inkijk wilden geven onder de motorkap van Lantis, omdat we getuigenis willen geven van wat zij mee maakten en nog mee willen maken. Tijdens het schrijfproces botsten we op de oude, maar bijzonder toepasselijke parabel van de drie steenhouders.

Er waren eens drie steenhouders.

Toen ze op een snikbete dag aan het zwoegen waren in de brandende zon, passeerde er een wandelaar. Die vroeg de werkende mannen wat ze aan het doen waren.

- ‘Steenbouwen, dat zie je toch!’, antwoordde de eerste.

- De tweede zei: ‘Geld verdienen voor mijn gezin!’

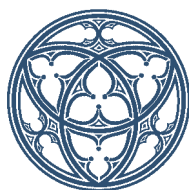
- De derde steenhouwer verkondigde trots: ‘Ik bouw een kathedraal!’

De kathedraaldenkers en de kathedraalbouwers zitten niet alleen in onze eigen organisatie. Kathedraalprojecten zijn collectieve inspanningen, waar een hele gemeenschap de krachten bundelt voor iets dat hen zelf overstijgt. Dat is ook wat met ons project gebeurd is. Tien jaar geleden zat de Oosterweelverbinding vast in de modder. Een verregaande samenwerking tussen burgerbewegingen en de overheid heeft het project uit de modder getrokken. In deze tijden van groeiende polarisatie kan ons verhaal misschien voor een sprankeltje hoop zorgen?

Er is veel mogelijk, als iedereen bereid is om over zijn eigen schaduw te springen.

We hebben het later in dit boek over zwarte zwanen en dan is de stap naar ganzen snel gezet. Een gans alleen bereikt nooit het zuiden. Een vlucht ganzen daarentegen, vliegt wel zeventig procent verder. Dit boek is een uitnodiging om samen met ons te vliegen.

OOSTERWEEL EN KATHEDRAAL- DENKEN

Onze eigen tijd en ons eigen
belang overstijgen

‘Les pierres du chantier ne sont en vrac qu’en apparence, s’il est, perdu dans le chantier, un homme, serait-il seul, qui pense cathédrale.’

Mooyer dan de Franse schrijver Antoine de Saint-Exupéry krijgen we het niet gezegd. ‘Een stapel stenen houdt op een stapel stenen te zijn, op het moment dat een enkele man ernaar kijkt met in zijn hoofd het beeld van een kathedraal.’

Zo begint het kathedraaldenken, zeker? In het hoofd van een man of vrouw. Het gaat over de ambitie om iets neer te zetten dat de tand des tijds doorstaat, dat generaties meegaat. Eeuwen zelfs. Voor altijd, waarom niet? Iets dat groter is dan onszelf, ons voorstellingsvermogen en de tijd waarin we leven. Kathedraaldenken impliceert het vermogen om ver vooruit te kijken en na te denken over de erfenis die we achterlaten.

En het is vandaag opnieuw razend actueel. ‘Ik hoop en geloof dat mensen kathedraaldenken zullen omarmen in de toekomst, net zoals ze dat in het verleden hebben gedaan, want we leven in gevaarlijke tijden’, liet de iconische natuurweten-

schapper Stephen Hawking zich al in 2016 in *The Guardian* ontvallen. Of het nu over de klimaatverandering, wereldwijde migratiegolven, de technologische revolutie of groeiende polarisatie gaat: als we de grote uitdagingen van onze tijd willen aanpakken, dan moeten we nieuwe figuurlijke kathedralen bouwen. Dan moeten we onze eigen tijd en ons eigen belang overstijgen.

Elk jaar wordt wereldwijd 4000 miljard euro besteed aan grote bouwwerken. 4000 miljard, dat is het equivalent van de volledige economie van Duitsland. Wij Belgen zijn niet de enigen met een spreekwoordelijke baksteen in de maag. Van Stonehenge en het Colosseum tot de Chinese Muur of Machu Picchu, het zijn allemaal voorbeelden van kathedraaldenken en kathedraalbouwen avant la lettre. Er zijn drie redenen waarom we ons telkens weer laten verleiden om ons aan dat soort van megaprojecten te wagen. Een: hybris. Gezien worden, kennis en rijkdom etaleren. Twee: vooruitgangsoptimisme. Nieuwe oplossingen bouwen om de wereld te verbeteren. Drie: pure noodzaak. Dreigingen en rampen afwenden, problemen oplossen. Bouwen zit in ons menselijk DNA. De aanleg van onze polders, de bouw van ons spoorwegnet, de Deltawerken bij onze noorderburen, de metro in Parijs, de rioleringen in Londen, de eerste wolkenkrabbers in New York. Het zijn allemaal kathedraalprojecten die een nieuw tijdperk inluiden. Ze tonen dat we eender welk obstakel kunnen overwinnen, als we samenwerken. Ze zijn het bewijs dat mensen meer zijn dan louter economische wezens die gedreven worden door eigenbelang. Kathedraalprojecten zijn misschien wel dé verklaring waarom de mens als diersoort zo floreert op deze planeet.

Het onmogelijke mogelijk maken

Kathedraaldenken gaat dus al lang niet meer over kathedralen, maar zo is het natuurlijk wel ooit begonnen. Wat is er nu zo speciaal aan die kathedralen dat ze hun naam lenen aan een *way of thinking* die samenlevingen moet transformeren en ultiem zelfs de planeet moet redden?

De Dom in Keulen, Saint Patrick's Cathedral in New York, de Duomo in Milaan, St Paul's Cathedral in Londen of de Basiliuskathedraal aan het Rode Plein in Moskou: in elke stad staat de kathedraal op z'n minst in de top vijf van populairste toeristische attracties. Toen de Notre-Dame in Parijs in 2019 in lichterlaaie stond, zaten we met z'n allen voor het scherm gekluisterd en klikten we ons suf voor de laatste updates over de brand. De hele natie was in shock, vrome christenen en heidense ketters huilden zij aan zij voor 'hun' Notre-Dame. De Franse president Emmanuel Macron stelde alles in het werk om de kathedraal voor de Olympische Spelen van 2024 opnieuw open te krijgen.

Wat is het aan kathedralen dat ons zo fascineert? Laten we ChatGPT er eens op loslaten, 21ste-eeuwse artificieel intelligente spijttechnologie, om de aantrekkingskracht van eeuwenoude gebouwen te verklaren. 'Mensen zijn gefascineerd door kathedralen vanwege hun indrukwekkende architectuur die vaak een combinatie is van gotische stijlelementen zoals hoge gewelven, spitsbogen en roosvensters. Daarnaast stralen kathedralen een gevoel van spiritualiteit en eeuwigheid uit, waardoor ze dienen als plekken van religieuze verering en contemplatie. De rijke geschiedenis die kathedralen met zich meedragen, met hun bouw vaak over eeuwen heen, wekt interesse op en weerspiegelt de culturele evolutie van de samenleving. De imposante afmetingen en de uitdagingen die gepaard gingen met de constructie van deze monumentale gebouwen wekken bewondering op voor de creativiteit en het vakmanschap

van de architecten en bouwers. Tot slot fungeren kathedralen ook als belangrijke toeristische attracties, waar bezoekers kunnen genieten van prachtige kunstwerken, zoals glas-in-loodramen, fresco's en sculpturen.'

Indrukwekkende architectuur, imposante afmetingen, prachtige kunstwerken, rijke geschiedenis, creativiteit en vakmanschap: de chatbot is terecht gul met lof voor de kathedraalbouwers. Zelfs vandaag blazen ze ons omver. Dat mensen eeuwen geleden zoiets konden neerzetten met de kennis en materialen van toen, dat gaat ons petje helemaal te boven. De kathedraalbouwers reikten niet alleen naar hun god, ze daagden ook de wetenschap uit en maakten het onmogelijke mogelijk. Met de verwijzing naar het gevoel van eeuwigheid hint ChatGPT zelf ook al op de notie van kathedraaldenken.

Kathedralen zijn niet alleen stille getuigen van het menselijk vernuft. Ze zijn ook symbolen van onze onstuitbare ambitie om grenzen te verleggen.

Kathedralen zijn niet alleen stille getuigen van het menselijk vernuft. Ze zijn ook symbolen van onze onstuitbare ambitie om grenzen te verleggen. Natuurlijk speelt daar een zeker eergevoel mee en een drang om andere steden en andere leiders de loef af te steken. 'Ik wil de grootste hebben': het is van alle tijden. Maar het idee dat ze iets bouwden voor de generaties die hen volgden, zat diep in de psyche van de kathedraalbouwers ingebakken. Ze waren zich er – zeker met de levensverwachting van toen – altijd van bewust dat de kans reëel was dat ze de voltooiing van de kathedraal zelf niet meer zouden meemaken.

Dat hield hen niet tegen om zich de pleuris te werken voor het hoger doel: aan de kathedraal en het kasteel van Durham, UNESCO-werelderfgoed in het noorden van Engeland, staat het letterlijk zo vermeld. De bouwwerken getuigen van '*a willingness to be part of a process that was larger than oneself*'. Het zijn, net als andere kathedralen, symbolen van onze bereidheid om deel te zijn van een proces dat groter is dan wijzelf.

De tattoo van Toby

Antwerpenaars die het over kathedralen hebben, komen natuurlijk automatisch bij de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal. Kortweg ‘de kathedraal’, alsof er maar één bestaat. In Antwerpen is ze met haar 123 meter dan ook de maat van alle dingen. In de stad bestaat een ongeschreven regel die zegt dat je niet hoger mag bouwen dan de kathedraal. Dat staat nergens zo op papier, maar geen enkel stadsbestuur durft er zich aan wagen. Het fameuze Lange Wapperviaduct moest volgens de plannen op zijn hoogste punt 150 meter boven de stad uittorenen. In de aanloop naar het Oosterweelreferendum in 2009 plakten de tegenstanders de stad vol met affiches waarop de Lange Wapper de kathedraal degradeerde tot een dwerg.

Niet alleen in de hoogte bleek de Onze-Lieve-Vrouwetoren de maatstaf van alle dingen. Zo werd de breedte van de nieuwe snelweg ter hoogte van het Sportpaleis en de Luchtbal afgemeten ten opzichte van de kathedraal die op haar zij lag. Het was een bijzonder doeltreffend campagneinstrument. In Antwerpen probeer je de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal niet ongestraft te overvleugelen.

In 2023 was het boek *De geuren van de kathedraal* van historica Wendy Wauters een onverwachte bestseller. Het illustreert hoezeer kathedralen tot de verbeelding spreken. In het boek ontdek je de 16de eeuw alsof je er zelf bij was, door de ogen, de oren én de neus van de mensen van toen. Bij kerken – en zeker monumentale kathedralen – stellen we ons stilte en religieuze sereniteit voor. Wauters beschrijft in haar boek hoe de Antwerpenaars van de 16de eeuw niet naar de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal moesten komen om rust en bezinning te vinden. Diepgelovige parochianen kruisten er het pad van koekenbakkers, hondenslaggers en veehandelaars. Bij de tientallen zijaltaren was het een gekmakend heen-en-weergeloopt, terwijl uit de grafputten van de ‘rijke stinkerds’ een lijkgeur opsteeg

waar nergens in de kathedraal aan te ontsnappen was. De bouw van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal begon in 1352 en de werkzaamheden aan de gotische kruiskerk werden pas in 1521 afgerond: 169 jaar later. Het is het verhaal van veel kathedralen. De plannen veranderden onderweg, door nieuwe technieken of door nieuwe, nog ambitieuzere bouwmeesters. Ze werden groter en kleiner en groter. Ze brandden af en werden heropgebouwd. Het geld raakte op en de bouw lag stil tot er vers geld kwam. Kathedralen wisten zich te handhaven door zich voortdurend aan te passen aan de veranderende wereld. Een wereld waar ze zelf het brandende middelpunt van waren.

De Onze-Lieve-Vrouwekathedraal is met haar toren van 123 meter hoog, haar koepelgewelf van 43 meter hoog en haar vloeroppervlakte van 8000 vierkante meter (twee voetbalvelden!) al behoorlijk imposant. Maar het was eigenlijk de bedoeling dat ze nog groter zou worden. Op de oorspronkelijke plannen moest de kathedraal niet een maar twee torens krijgen. Tweelingtorens, allebei identiek en even hoog. Aan de bouw van die tweede toren is wel begonnen, maar hij werd door geldgebrek uitgesteld. Na een brand in 1533 ging alle energie én alle geld naar de heropbouw van wat er al stond. De tweede toren bleef een torentje, nauwelijks die naam waardig. Maar niet getreurd, elk nadeel *heb z'n* voordeel, wist Johan Cruijff al. Zonder tweelingbroer komt die ene toren nog veel beter en mooier tot zijn recht.

Ook met die ene toren is de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal een icoon. Ze werd bezongen door La Esterella en in dichtvorm geëerd door Tom Lanoye. In Japan is ze wereldberoemd door het verhaal van Nello, de jongen die zich samen met zijn hond Patrasche in de kathedraal vergaapt aan de schilderijen van Rubens (en er later van ontbering sterft). Nog niet overtuigd dat de kathedraal een Antwerps icoon is? Voetballer Toby Alderweireld, bij het rood-witte deel van de Antwerpe-naars een levende legende nadat hij Antwerp naar de eerste

landstiel in 66 jaar schoot, heeft de Onze-Lieve-Vrouwkathedraal getatoeëerd op zijn rechterarm.

Heiligschennis!

‘En met dat icoon gaan ze Oosterweel vergelijken? Hoe durven ze!’ We horen het de lezers zich al luidop afvragen. Zeker de chauvinistische Antwerpenaars met hun grote mond: ‘Heiligschennis!’ Oosterweel inschakelen in de traditie van kathedraaldenken en kathedraalbouwen kan hoogst onbescheiden lijken. Bluf van twee Antwerpenaars met grootheidswaan. We beweren ook niet dat Oosterweel een kathedraalproject is. Hoogstens dat het onze ambitie is om er een van te maken. Samen met duizenden Antwerpenaars die er mee hun schouders hebben onder gezet.

Dat vroeg ook van onze organisatie een andere mentaliteit. ‘Bruggen bouwen’ zal in de context van Oosterweel altijd een beladen uitdrukking blijven, na het referendum waarin de Antwerpenaar de Lange Wapperbrug onder de grond stemde. Maar bruggen bouwen is exact wat we figuurlijk hebben gedaan toen het niet meer letterlijk kon. O ironie. De Oosterweelverbinding die de twee oevers van de Schelde en tal van wijken met elkaar moest verbinden, had de stad in tweeën gespleten. Die polarisatie moesten we zien te overstijgen. Dat lukte alleen maar door de blik van binnen naar buiten te richten, door te luisteren en de dialoog aan te gaan, door uitiem een volledig andere organisatie te worden. BAM, de Beheersmaatschappij Antwerpen Mobiel, werd Lantis (Leefbaar Antwerpen door Innovatie en Samenwerking). Het letterwoord weerspiegelt de ambitie: van het passieve ‘beheren’ naar het actieve ‘innoveren en samenwerken’.

Als we oppervlakkig naar Oosterweel kijken, is het een ordinair wegebouwproject. Maar wie de moeite neemt om verder te kijken dan zijn neus lang is, ziet de gelaagdheid van een pro-

ject dat zowel werk maakt van bodem als van lucht, van water en natuur, van automobilititeit als van openbaar vervoer. Een kathedraal bevat honderden of zelfs duizenden kleine details en verborgen hoekjes, elk met hun eigen verhaal. Daartoe nodigt dit boek uit. Om beter te kijken en niet in stereotiepe beelden te blijven hangen. Daar moeten we overigens ook zelf voor opletten. *Boys en toys*, weet je wel. Uiteraard zijn de getallen, de afmetingen, de omvang, de technieken van de Oosterweelverbinding spectaculair. Ze komen ook aan bod in dit boek. Maar onze milieudeskundigen, onze ecologen, onze betonspecialisten, onze IT'ers en onze fietsprojectleiders zijn wat de vele ambachtslieden waren voor de kathedraalen. Ze zijn de hedendaagse steenhouwers, glasmakers, sjouwers of metselaars. Vandaag gaat het al lang niet meer enkel over nieuwe stukken autostrade of over de verscheurende keuze tussen een brug of een tunnel. Het gaat integendeel evengoed over park & rides, over tramlijnen, over fietspaden en fietsbruggen en over ... overkappingen. De blikvanger van Oosterweel is geen spectaculaire brug meer, wel groene longen boven op de auto-snelweg. Dat zegt iets over de veranderde tijden.

Ere wie ere toekomt: het zijn de burgerbewegingen stRaten-generaal, Ademloos en Ringland die van Oosterweel een cocktail van leefbaarheid en ruimtelijke inbedding in de stad hebben gemaakt. Een beter project dan het was zonder hun inbreng. Of Oosterweel een kathedraalproject wordt, daar zullen de generaties na ons uiteindelijk over oordelen. Dat oordeel in hun handen durven leggen, dat is de essentie van kathedraaldenken en kathedraalbouwen.